

УДК 330.340.1

А.В. ФОМЕНКО, здобувач УПА, Харків**МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ**

У статті науково обгрунтовано механізм формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування. Виділено та проаналізовано його структурні елементи елементів такі, як цілі, принципи, методи, важелі, інструменти, об'єкт, суб'єкт, критерії, інформаційно-аналітичне забезпечення та функції.

Ключові слова: механізм, структура механізму, організаційно-управлінський потенціал, фінансова безпека підприємств залізничного транспортного машинобудування.

В статье научно обосновано механизм формирования организационно-управленческого потенциала финансовой безопасности предприятий железнодорожного транспортного машиностроения. Выделено и проанализировано его структурные элементы такие, как цели, принципы, методы, рычаги, инструменты, объект, субъект, критерии, информационно-аналитическое обеспечение и функции.

Ключевые слова: механизм, структура механизма, организационно-управленческий потенциал, финансовая безопасность предприятий железнодорожного транспортного машиностроения.

The article considers the mechanism of the formation financial safety of enterprise. The structure of the mechanism guaranteeing financial safety is suggested and the essence of its elements is surveyed.

Keywords: mechanism, structure of mechanism, organizationally-administrative potential, financial safety of enterprises of a railway transport engineer.

Вступ. На сучасному етапі розвитку економіки країни суттєво ускладнюються умови господарювання вітчизняних підприємств залізничного транспортного машинобудування, що в подальшому призводить до погіршення рівня їх потенціалу, та, як наслідок, до банкрутства. Виникає гостра необхідність формування внутрішнього імунітету та зовнішньої захищеності від посилення можливого негативного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовій безпеці підприємств будь-якої форми власності. Підприємства вимушені звертатися до розробки чіткого механізму ефективного формування різних видів потенціалу фінансової безпеки, які знаходять своє втілення в оптимізації рівня фінансової безпеки. Як самостійний об'єкт дослідження потенціал фінансової безпеки став розглядатися відносно недавно. Особливу актуальність проблеми підкреслює взаємозв'язок розвитку організаційно-управлінського потенціалу фінансової системи в цілому з забезпеченням фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування зокрема.

Постановка завдання. Метою є наукове обґрунтування механізму формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства вивчали у своїх працях О. В. Ареф'єва, І. Бланк, К.С. Горячева, О. Грунін, І. В. Демченко, Л.І. Донець, Т.М. Іванюта, Л.С. Козак, Ю.В. Лаврова, В.І. Ярочкін [1-11]. Присвятили свої наукові праці проблемам формування організаційно-управлінського потенціалу та інших видів потенціалу підприємства такі вчені, як О. В. Ареф'єва, Б. Є. Бачевський, Є. Померанцева, Л. М. Прокопишин, В.В. Прохорова, Е. І. Цибульська [12-17].

Методологія. Високо оцінюючи вклад вчених-економістів в розробку проблеми формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки, доречно наголосити на необхідності подальшого розвитку питань наукового обґрунтування механізму формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування. Для розробки механізму використано методи синтезу і аналізу, узагальнення і порівняння.

Основні результати дослідження. Функціонування підприємств залізничного транспортного машинобудування на ринкових засадах економіки характеризується складними умовами господарювання і високою конкуренцією, що містить у собі загрозу погіршення фінансового стану підприємств і навіть можливості банкрутства. З огляду на це особливо актуальною стає проблема забезпечення організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки вітчизняних підприємств залізничного транспортного машинобудування шляхом запровадження відповідного механізму його формування.

В економічній літературі механізм розглядається як принципова схема практичного використання важелів, методів, спрямованих на регулювання тих чи інших процесів або об'єктів у системі управління на всіх рівнях функціонування [2, 3, 15, 17].

Під механізмом забезпечення фінансової безпеки підприємства, на наш погляд, слід розуміти сукупність засобів і методів, а також систему організації їх використання з метою забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, як у поточній ситуації, так і в перспективі.

Серед науковців існують різні точки зору з приводу складу механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Одним з найбільш комплексних можна вважати підхід К. С. Горячевої, яка виділяє наступні елементи механізму: сукупність фінансових інтересів підприємства, функції, принципи і методи управління, організаційну структуру, управлінський персонал, техніку і технології управління, фінансові інструменти, критерії оцінки рівня фінансової безпеки [3]. В свою чергу механізм формування та використання управлінського потенціалу на

думку Л. М. Прокопишина [15, с. 139] – це сукупність підходів, принципів, заходів, методів і методики моніторингу стану управлінського потенціалу, які стимулюють дію механізму і повинні використовуватись його суб'єктами з метою досягнення ефективності їх функціонування.

Головна мета розробки та застосування механізму формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування полягає в створенні і реалізації необхідних організаційно-управлінських ресурсів та компетенцій, що забезпечать максимізацію рівня фінансової безпеки підприємств. Ці умови визначені виходячи з критерію організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки і його рівня. Дія механізму повинна бути направлена на забезпечення організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки в діяльності підприємств залізничного транспортного машинобудування як в даний час, так і на перспективу. Якщо в першому випадку домінують такі умови забезпечення фінансової безпеки, як мінімізація витрат і розширення сфери використання послуг підприємств інфраструктури, то в останньому - це адаптація до нововведень, розширення управлінських компетенцій, розширення виробництва і його диверсифікація.

До основних підходів до побудови механізму формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування слід віднести системний, предметний, інтеграційний і ситуаційний підходи [15].

Предметний підхід базується на розгляді компетенцій управлінського потенціалу та можливостей організаційної структури підприємства, шляхом застосування інформаційних технологій та систем управління знаннями персоналу та систем прийняття управлінських рішень.

Ситуаційний підхід характеризується необхідністю вибору методів впливу організаційно-управлінського потенціалу на рівень фінансової безпеки відповідно до умов конкретної ситуації.

Особливістю інтеграційного підходу є концентрація уваги на виявленні взаємозв'язку між елементами організаційно-управлінського потенціалу та взаємозв'язку між суб'єктами управління.

Системний підхід до побудови механізму формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємства припускає, що необхідно враховувати всі реальні умови його діяльності, а сам механізм повинен мати чітко обкреслені елементи, схему їх дії і взаємодії. Вказаний підхід, на думку автора, доцільно використовувати при розробці механізму формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємства.

Отже, розробка ефективного механізму формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування як сукупності цілеспрямованих дій і засобів, необхідних для їх здійснення, визначення його складу і структури є однією з першочергових передумов досягнення максимального рівня фінансової безпеки на

сьогоднішній день і в майбутньому. Реалізація цієї мети неможлива без розуміння структури механізму формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств зазначеної галузі.

Механізм формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування являє собою комплекс спрямованих на досягнення головної мети взаємопов'язаних елементів таких, як цілі, принципи, методи, важелі, інструменти, об'єкт, суб'єкт, критерії, інформаційно-аналітичне забезпечення та функції. Схематично механізм формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування наведено на рис. 1.

Суб'єктами можуть виступати внутрішні кадрові одиниці підприємства (маркетингова служба, юридичний підрозділ, решта персоналу та підрозділи підприємства, які в межах своїх посадових інструкцій та положень про підрозділи зобов'язані приймати міри щодо забезпечення безпеки підприємства) чи зовнішні органи та організації, які функціонують самостійно і не підкоряються керівництву підприємства, але при цьому їх діяльність здійснює істотний вплив на безпеку підприємства (Законодавчі органи; органи виконавчої влади; суди; правоохоронні органи; науково-освітні заклади).

Об'єктом є рівень організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємства.

Інформаційно-аналітичне забезпечення формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємства – це спеціально організований цільовий комплекс засобів формування вхідної інформації щодо рівня організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємства з урахуванням мінливості зовнішнього середовища, а також комплекс методів і технологій її аналітичної обробки та системного аналізу, який є основною складовою процесу прийняття управлінських рішень щодо визначення та формування необхідного підприємству організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки.

Одним з найважливіших елементів механізму є фінансові методи або організаційно-економічні форми забезпечення фінансової діяльності. До основних з них належать: планування – діяльність з формування, використання централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів; управління – втручання у розподільчі процеси з метою ліквідації диспропорцій, викликаних нераціональним перерозподілом грошових коштів; фінансовий контроль – перевірка правильності вартісного розподілу та перерозподілу за відповідними напрямками грошових коштів та їх цільовим використанням; фінансове стимулювання – відбувається за допомогою фінансових важелів і стимулів (податки, субсидії, податкові пільги, прискорена амортизація та ін.).

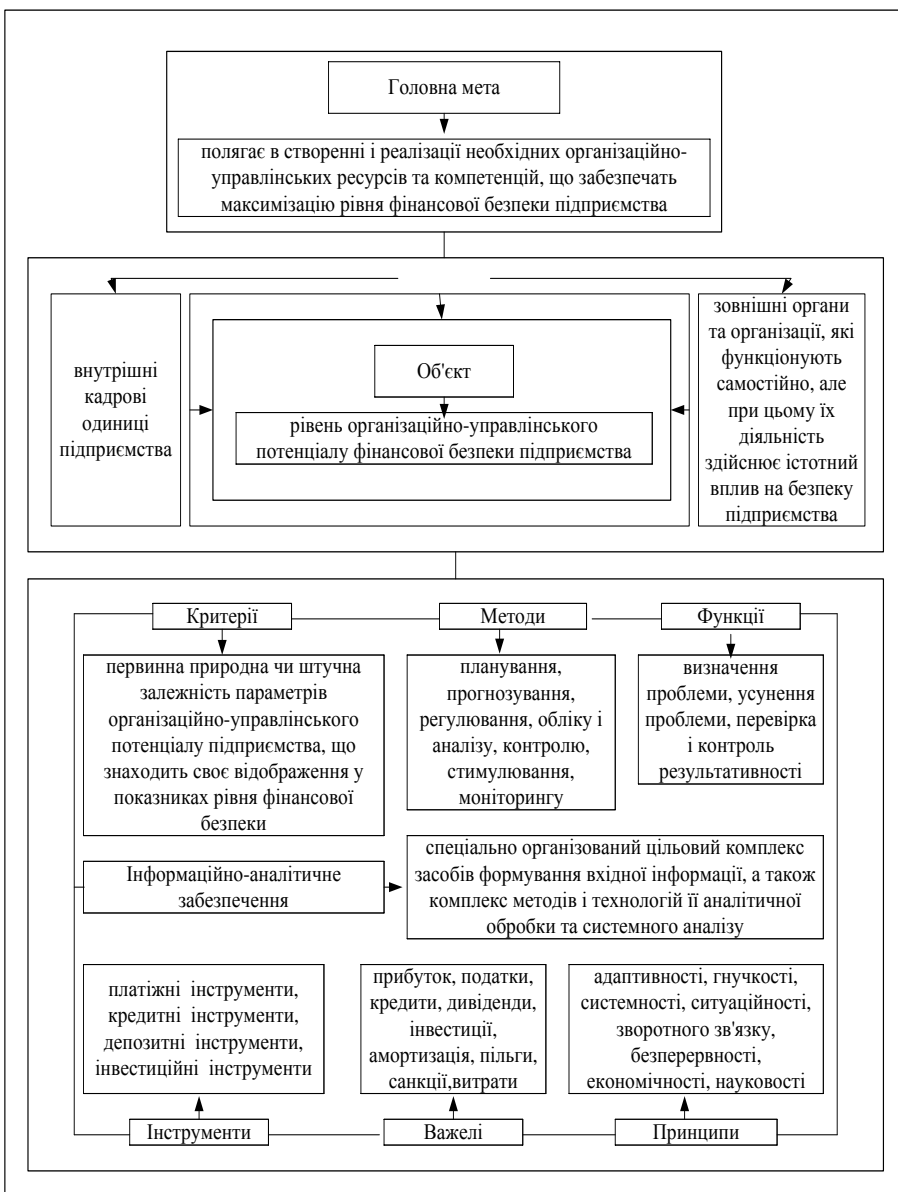

Рис. 1 - Механізм формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування

До складу фінансових інструментів забезпечення фінансової безпеки підприємства, що визначають його фінансові відносини можна віднести: платіжні інструменти (доручення, акредитив і ін.), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода). Фінансові важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства – це система стимулів та заохочень для менеджерів за ухвалення ефективних управлінських рішень і система санкцій за негативні наслідки їх дій у сфері фінансової безпеки, а також загальний внутрішній механізм управління підприємством, заснований на його власній фінансовій філософії [10, с. 128].

Окрім критеріїв процес формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки повинен відповідати низці принципів, які ґрунтуються на поєднанні в єдину систему принципів формування фінансової безпеки та окремо принципів формування організаційно-управлінського потенціалу підприємств (рис. 1).

В. Ареф'єв із сукупності загальних та специфічних принципів формування фінансової безпеки пропонує враховувати такі принципи: взаємозв'язок елементів системи, багатоваріантність напрямків розвитку, комплексність розроблення стратегії [1, с. 66]. І. Демченко наводить наступні: єдності, автономності, самостійності, гнучкості, нейтралізації, комплексності, системності, інформативності, економічності [6, с. 45].

Серед принципів формування організаційно-управлінського потенціалу особливим чином, на думку Л. М. Прокопишина, виділяють безперервність, адаптивність та принцип зворотного зв'язку [15].

Врахування окресленого кола принципів (рис. 2) сприяє підвищенню ефективності розвитку підприємства в цілому, та його окремих підрозділів. Дотримання зазначених принципів суттєво знизить вірогідність отримання негативних результатів планування фінансової безпеки підприємства як нової функції управління розвитком підприємства, та окреслити характер планової діяльності підприємств будь-якої галузі і форми власності. Що ж відносно критеріїв, то деякі науковці вважають, що основним критерієм забезпечення фінансової безпеки підприємства слід вважати наявність прибутку, обсяги якого забезпечують розвиток підприємства. Саме на основі цього критерію можна будувати всю систему показників фінансової безпеки суб'єкта господарювання [4, с. 66].

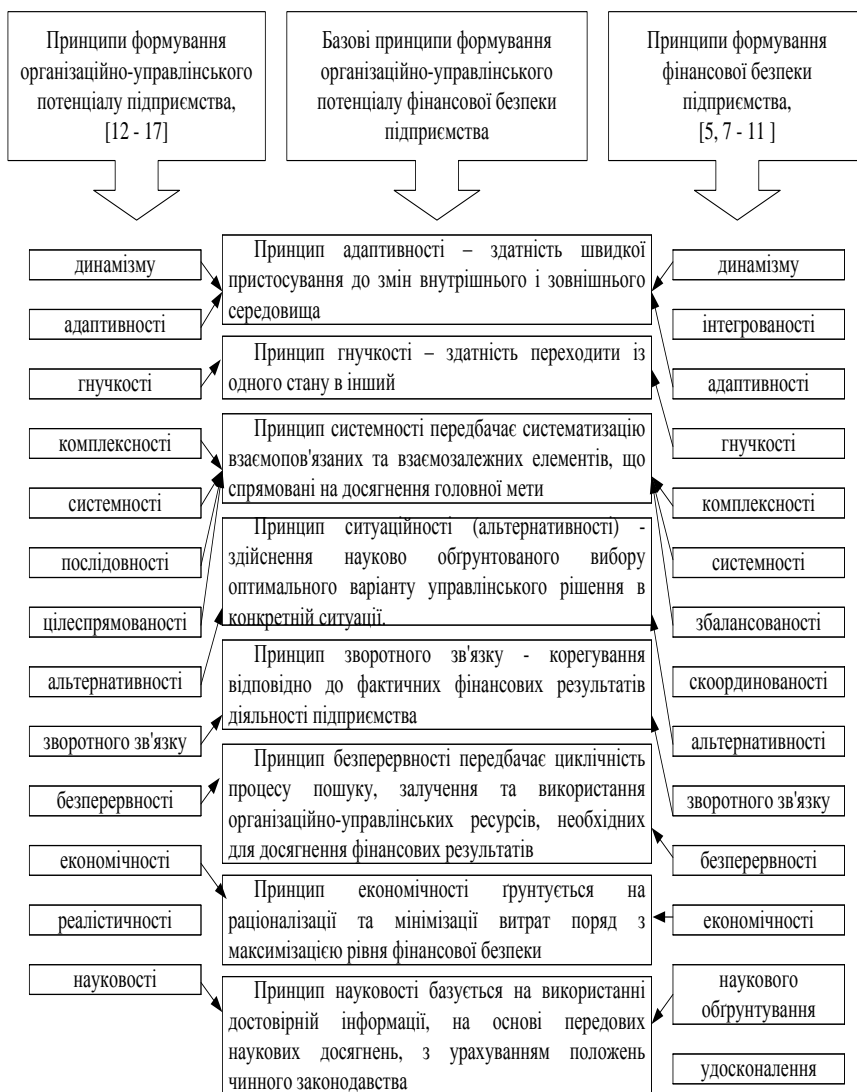

Рис 2 - Принципи формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємства

Критерії формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємства – первинна природна чи штучна залежність параметрів організаційно-управлінського потенціалу підприємства, що знаходить своє відображення у показниках рівня фінансової безпеки.

Основним призначення механізму формування організаційного

потенціалу підприємств залізничного транспортного машинобудування є формування й посилення організаційного потенціалу підприємства як складової частини ресурсів управління, що забезпечують вплив на фактори виробництва [15, с. 185].

Висновки. Отже, приділяючи увагу розробці механізму формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємства, необхідно приділяти увагу сутності самого механізму та аналізу його складових, які знаходяться в безперервному взаємозв'язку.

У результаті дослідження розроблено та науково обґрунтовано механізм формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємства. Визначено, що головна мета розробки та застосування механізму формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємства полягає в створенні і реалізації необхідних організаційно-управлінських ресурсів та компетенцій, що забезпечать максимізацію рівня фінансової безпеки підприємства. Доведено, що механізм формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки полягає у розробці та ефективному використанні комплексу інструментів, важелів, методів, функцій, які мають власне інформаційно-аналітичне забезпечення, відповідають певним критеріям на базуються на визначених принципах.

Список літератури: 1. *Ареф'єв В. О.* Стратегія забезпечення фінансової безпеки підприємства як запорука його ефективного та стабільного функціонування [Текст] / В. О. Ареф'єв // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 65-68. 2. *Бланк И.А.* Управление финансовой безопасностью предприятия. / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с. 3. *Горячева К.С.* Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01. – К.: НАУ, 2006. – 17 с. 4. *Горячева К. С.* Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки.: Економіст. - 2003. - №8 - С. 65-67. 5. *Грунин О.* Экономическая безопасность организации / О. Грунин, С. Грунин – СПб. : Питер, 2002. – 160 с. 6. *Демченко І. В.* Стратегічне управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання / І. В. Демченко // Фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – №2. – С. 43-46. 7. *Донець Л.І.* Економічна безпека підприємства / Л.І.Донець, Н.В. Ващенко – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с. 8. *Іванюта Т.М.* Економічна безпека підприємства / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с. 9. *Козак Л. С.* Концептуальні та методичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства / Л. С. Козак, І. В. Багровецька // Вісник національного транспортного університету. – 2008. - № 7. – С. 128-131. 10. *Лаврова Ю.В.* Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / Ю.В. Лаврова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. - № 29. – С. 127-130. 11. *Ярочкин В.И.* Система безопасности фирмы / В.И. Ярочкин – М.: Ось-89, 1998. – 192 с. 12. *Ареф'єва О. В.* Економічні засади формування потенціалу підприємства / О. В. Ареф'єва, Т. В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - № 7. – С. 71-76. 13. *Бачевський Б. Є.* Механізм реалізації потенціалу підприємства / Б. Є. Бачевський, О. В. Перепелюкова // Прометей: регіональний збірник н. пр. з економіки. – 2007. - № 2 (23). – С. 262 – 265. 14. *Померанцева Е.* Модели управления персоналом: исследование, разработка, внедрение / Евгения Померанцева. – Москва: Вершина, 2006. – 256 с. 15. *Прокопишин Л. М.* Механізм формування та використання управлінського потенціалу на підприємствах машинобудування / Л.М.Прокопишин// Актуальні проблеми економіки. – 2009. - № 7 (97) – С. 138-145. 16. *Прохорова В. В.* Управління економічним потенціалом підприємства: монографія / В. В. Прохорова, О. В. Божанова. – Х., НТМТ, 2011. – 220 с. 17. *Цибульська Е. І.* Управління потенціалом підприємства / Е. І. Цибульська. – Х.: НУА, 2011. – 311 с.

Надійшла до редколегії 16.07.2012